

PREGLED POVIJESNOG RAZVOJA HRVATSKE SLIKOVNICE

Radić, Lea

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:757939>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-30**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**PREGLED POVIJESNOG RAZVOJA HRVATSKE
SLIKOVNICE**

LEA RADIĆ

Split, 2024.

**ODSJEK ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I
OBRAZOVANJE**

**PREDIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ RANI I
PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE**

ZAVRŠNI RAD
**PREGLED POVIJESNOG RAZVOJA HRVATSKE
SLIKOVNICE**

Mentorica:

Doc. dr. sc. Tea-Tereza Vidović Schreiber

Studentica:

Lea Radić

Split, 2024.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja _____, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e prvostupnika/ce _____, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, _____

Potpis

Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)

Student/ica: Lea Radić

Naslov rada: Povijesni pregled razvoja hrvatske slikovnice

Znanstveno područje i polje: Dječja književnost

Vrsta rada: Završni rad

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje): doc. dr. sc. Tea Tereza Vidović-Schreiber

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama *Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti* (NN br. 119/22)).

Split, _____

Potpis studenta/studentice: _____

Napomena: U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. Slikovnica – definicija i žanrovske osobitosti	2
2.1. Pojam slikovnice	2
2.2. Tradicionalna i suvremena poimanja slikovnice	3
3. Slikovnica u prošlosti	4
4. Počeci hrvatske slikovnice	5
4.1. Zašto su izgubljene prve hrvatske slikovnice?	6
5. Hrvatska slikovnica do 1945. godine	8
6. Hrvatske slikovnice 20. i 21. stoljeća	9
6.1. Posebnosti suvremene slikovnice	11
6.2. Predstavnici suvremenih slikovnica u Hrvatskoj	12
6.3. Tematski krug suvremenih slikovnica	14
7. Tematska podjela i vrste slikovnica	14
7.1. Spoznajno – pojmovne slikovnice	16
7.2. Problemske slikovnice	17
7.3. Terapeutske slikovnice	18
7.4. Digitalna slikovnica	18
8. Slikovnica u kontekstu njene funkcionalnosti	19
8.1. Informacijsko – odgojna funkcija slikovnice	20
8.2. Estetska funkcija slikovnice	20
8.3. Spoznajna funkcija slikovnice	21
8.4. Iskustvena funkcija slikovnice	21
8.5. Zabavna funkcija slikovnice	21
8.6. Govorno – jezična funkcija slikovnice	21
9. Baby Lasagna i njegov jednooki mačak 'Stipe'	22
10. ZAKLJUČAK	24
11. LITERATURA	25
SAŽETAK	27
SUMMARY:	27

1. UVOD

Slikovnice su poput prozorčića koji uvodi dijete u svijet. Vode djecu na predivna putovanja učenja, maštanja, povezivanja, stvaranja prijateljstava i ljubavi. Slikovnice su voljene i prihvaćene od svoje publike upravo zbog mnoštva ilustracija i lijepih poruka koje nose. Zanimljivost je da su znanstvenik, doktor, tekstopisac i plesač vjerojatno počeli svoj rast i razvoj držeći slikovnicu u rukama. Upravo zbog toga slikovnice imaju posebnu draž. Važno je spomenuti kako dijete pomoću slikovnice razvija govorne kompetencije, upoznaje se s novim pojmovima i pojavama te upoznaje svijet koji ga okružuje na zanimljiv i jednostavan način. Slikovnica se smatra važnim i moćnim oruđem koje sudjeluje u djetetovu odgoju uključujući edukativne, pedagoške i umjetničke vrijednosti. Slikovnice djetetu omogućuju stvaranje privrženosti s roditeljima ili odgajateljima što je iznimno važno pri emocionalnom sazrijevanju. Odrasla osoba, bilo roditelj ili odgajatelj, treba biti upoznat sa sastavnicama i odrednicama slikovnice kako bi na pravilan način ponudio djetetu kvalitetnu slikovnicu koja će u njemu probuditi pozitivne interese za čitanje, istraživanje i učenje. Svakodnevnim poticanjem korištenja slikovnice dijete stvara čitalačku naviku koja je iznimno važna u daljnjem osobnom razvoju. U radu se promatra povijesni pregled razvoja slikovnice u Republici Hrvatskoj. Rad je podijeljen u 8 dijelova koji govore o prethodno spomenutoj temi. U prvom poglavlju rada govori se o samom pojmu i definiciji slikovnice, te o njenom shvaćanju nekada i danas. Nadalje, u drugom poglavlju napravljen je pregled razvoja slikovnice u svijetu, te se ističe dominacija Njemačke i Ujedinjenog Kraljevstva u procesu „probijanja“ slikovnice na književnu scenu. U sljedećem poglavlju spominje se pojava slikovnice u Republici Hrvatskoj i sami prvi naslovi slikovnica koji se povezuju s tim prostorom. Govori se o slikovnici *Domaće životinje* koja se smatra prvom hrvatskom slikovnicom. U sljedeća dva poglavlja spominje se razvoj slikovnice 19., 20. i 21. stoljeća te se govori o promjeni karakteristika same slikovnice kroz različite vremenske periode. Spominju se i autori koji su obilježili suvremeni opus autora slikovnica kao što su: Silvija Šesto, Sunčana Škrinjarić, Tatjana Gjurković, Tea Knežević i ostali. U sljedećem dijelu rada objašnjavaju se podjele slikovnica i sve njene funkcionalnosti važne za rast i razvoj djeteta. Spominje se i aktualna slikovnica povezana sa situacijom koja se trenutno događa u Republici Hrvatskoj, a odnosi se na predstavnika države na Euroviziji, BabyLasagnu i njegovu slikovnicu koja je trenutni hit među djecom i odraslima. Rad završava zaključkom, popisom literature i ilustracijom. U radu je napravljen pregled razvoja slikovnice kroz povijest u Republici Hrvatskoj uz korištenje relevantne literature.

2. Slikovnica – definicija i žanrovske osobitosti

2.1. Pojam slikovnice

Prema Anićevom Školskom rječniku hrvatskog jezika iz 2015. slikovnica je definirana kao knjiga za djecu koja pretežno sadrži slike ili se sastoji samo od slika ili crteža. Uz sve veću zastupljenost u društvu pojavljivale su se i druge definicije. Slikovnica se također smatra prvim čitateljskim materijalom namijenjenim djeci, koji im može biti ponuđen u različitim oblicima i materijalima te s različitim funkcijama (Martinović i Stričević, 2011: 39-40). U Rječniku hrvatskog jezika leksikografskog zavoda Miroslava Krlež¹, pojam slikovnica se definira kao knjiga slika ili crteža, bez teksta ili s najnužnijim tekstom, za dječju poduku ili zabavu. Važno je uočiti razliku između slikovnice i ilustrirane knjige. Ilustrirana knjiga je književna vrsta u kojoj se uz tekst nalaze ilustracije koje opisuju i predstavljaju prethodno spomenuti tekst (Batinić i Majhut, 2001: 11-18). U ilustriranoj knjizi je tekst osmišljen i napisan cjelovito, moguće ga je odvojiti od ilustracije a da ne izgubi smisao, te se to smatra načelnom razlikom između ilustrirane knjige i slikovnice (Narančić Kovač, 2011: 19-20). Slikovnica dopijeva u djetetove ruke već u prvoj godini života, a smatra se da zanimanje za slikovnicu prestaje tek kada dijete krene u drugi razred osnovne škole, kada djeca mogu samostalno čitati. Dijete upija ponuđene poticaje svim osjetilima, pa tako i slikovnicu. Važno je pomno izabrati kakvu vrstu slikovnice djetetu pazeći na djetetove interese i njegov stupanj razvoja. U današnje vrijeme pojavljuje se i pojam multimedijalne slikovnice čiji su osnovni elementi tekst, slika, animacija i interaktivnost. Način korištenja multimedijalne slikovnice opisan je u filozofiji *learn thought play*, koja je osnovana na temelju istraživanja dječje igre u suvremenom dobu (Štefančić, 2000: 83-96). Na *Slici 1* prikazana je jedna od mogućih vrsta slikovnica s porukom „Nisi ružno pače!“; koja sa svojim alegorijskim značenjem želi poručiti svakom djetetu „Nisi ružno dijete! – nema ružne djece!“ Ističe važnost samopoštovanja i potiče stvaranje istog već u dječjoj dobi. Pomaže djeci da nauče prihvaćati različitosti.

¹ <https://www.lzmk.hr/izdanja/rjecnici/rjecnik-hrvatskoga-jezika> (Pristupljeno: 1.4.2024.)

Slika 1.: Naslovna stranica slikovnice 'Nisi ružno, pače!'; u kontekstu nenasilja nad djecom²

2.2. Tradicionalna i suvremena poimanja slikovnice

U samom izrazu riječi, kroz riječ slikovnica ističe se slikovni dio koji je iznimno važan u dječjim poticajima. Slikovnica je komunikacijsko sredstvo koje se koristi dvama putevima komunikacije, a to su vizualni i tekstualni (Crnković i Težak, 2002: 91-123). Prilikom oslikavanja ili ilustriranja slikovnice, slike nastaju na predodžbi autora teksta (Čačko, 2000). Na samom početku pojave slikovnica u Hrvatskoj, autori su preuzimali slike iz inozemstva i na njih dodavali tekst na hrvatskom jeziku. Za ilustracije u današnjim slikovnicama se može reći da su toliko osebujne i prepoznatljive da se mogu smatrati posebnom vrstom likovne umjetnosti (Martinović i Stričević, 2011: 49). Prilikom proučavanja razvoja i povijesti slikovnica prvenstveno se proučavalo tekst i boje, prostor i linije, dok su se tekstualni elementi potpuno zanemarivali (Nikolajeva, 2003). U Republici Hrvatskoj, slikovnica je oduvijek imala važno mjesto u književnosti. Uvrštena je u dječju književnost i određena je posebnim žanrom, odvojena od drugih žanrova u koje spadaju basne, bajke, ilustrirane knjige i sl. Na samom početku pojave slikovnice isticala se kombinacija likovnog i književnog izraza (Crnković i Težak, 2002: 91-123). U suvremenom shvaćanju se naglašava odnos između slike i teksta kao

² <https://shop.skolskaknjiga.hr/nisi-ruzno-pace.html> (Pristupljeno: 13.5.2024.)

paralelnost i međuovisnost pripovijedanja. Autori te odnose između slike i teksta predstavljaju kao vrlo dinamične (Martinović i Stričević, 2011 : 50).

3. Slikovnica u prošlosti

Orbis sensualium pictus (Oslíkani osjetilni svijet) je naslov djela koji se smatra prvom edukativnom slikovnicom u svijetu. Autor je Jan Komenski, te je svojim djelom započeo razvoj dječje književnosti (Čičko, 2000 : 17). Komenski je kroz svoje djelo želio opismenjivati djecu i odrasle kroz sliku, držeći se psiholoških, pedagoških i lingvističkih načela (Kalinić Lebinec, 2018). Neki autori smatraju da je srednjovjekovno izdanje *Biblie Pauperum (Biblija za siromašne)* bila na tragu slikovnice (Kalinić Lebinec, 2018). Na području Europe, ocem slikovnice smatra se J. Bertuch koji je 1792. godine objavio *Slikovnice za djecu*, koje su sadržavale 6 000 bakroreza. U to vrijeme bakrorez je bio najčešći način ukrašavanja slikovnice. Slikovnice su bile dostupne imućnima i siromašnima jer je Bertuch smatrao da je slikovnica obavezan dio dječje sobe (Čičko, 2000 : 17). Početkom 19. stoljeća pojavljuju se poetske slikovnice čije su ilustracije bile nježne i sentimentalne te su uglavnom prikazivale didaktičke prizore iz svakodnevnog života (Batinić i Majhut, 2001 : 21). Veliku i utjecajnu publikaciju slikovnicama je donijela *Knjiga besmislica* autora Edwarda Leara, koja govori o besmislu. Bila je prepuna crno – bijelih crteža koji su bili rezultat njegove mašte, te je sukladno s tim kreirao i samosvojnu književnu vrstu koju karakterizira „čist i apsolutan besmisao“ kako je sam opisao. U Njemačkoj, polovicom 19. stoljeća frankfurtski liječnik Heinrich Hoffmann objavljuje slikovnicu *Struwelpeter (Janko Raščupanko)* koja je postigla znatnu popularnost. Na neobičan način, kroz humor, sarkazam i karikiranje govorilo se o savladavanju strahova kod djece (Batinić i Majhut, 2000 : 21). Djelo *A Little Pretty Pocket-Book (Mala zgodna džepna knjižnica)* autora John Newberya se smatra prvom dječjom knjigom i sastoji se od jednostavnih pjesmica poredanih abecednim redom. To je bila prva knjiga u kojoj je naglasak bio na zabavu a ne na sami sadržaj. Smatra se jednom od najvažnijih knjiga dječje književnosti (Batinić i Majhut, 2000 : 24). Engleska nakladnička kuća *Dean&Co* je bila iznimno važna u razvoju europske slikovnice. Tiskali su slikovnice s raznim brojalicama i tradicionalnim bajkama, no sve po iznimno pristupačnim cijenama. Također, odgovorni su za pojavu igračke-slikovnice (Batinić i Majhut, 2001 : 19). Pojavom tiskara i gravera Edmunda Evansa, drvorez odlazi u zaborav, a Evans usavršava tehniku tiskanja i ilustriranja u boji (Batinić i Majhut, 2001 : 19). Na *Slici 2* prikazani su neki od naslova slikovnica iz prošlosti.

Slika 2.: Neke od slikovnica iz doba naše prošlosti, dostupno na mrežnoj adresi³

4. Počeci hrvatske slikovnice

Slikovnice u Hrvatskoj se pojavljuju kasnije nego u ostalim europskim državama poput Velike Britanije i Njemačke. Razlog tome je tadašnji društveni kontekst u državi, gdje je bilo iznimno teško izdati autorsko djelo. Pri početku pojave slikovnice bilo je uobičajeno da se izdaju bez navođenja autora, godine izdanja i imena nakladnika. Takav pristup ukazuje na nepoimanje slikovnice kao dječje književne vrste (Batinić i Majhut, 2001: 39). Iako, neke od najstarijih hrvatskih knjiga bile su namijenjene djeci poput *Prve glagoljske početnice* iz 1527. godine, koja je bila bogata drvorezima. Spomenuta početnica se ne može svrstati ni u slikovnice ni u ilustrirane knjige jer su ilustracije potpuno nepovezane s tekстом (Majhut, 2013: 21). Godine 1976. pojavljuje se hrvatski kajkavski prijevod djela Joachima Heinricha Campea, *Mlajsse Robinzon*, u kojem se pronalaze ilustracije. Prvi ilustrator u Hrvatskoj bio je Nikola Lauppert koji je ilustrirao *Basne Ignjata Ćivića Rohrskog* 1844. godine (Majhut, 2013: 21). Ubrzo nakon toga, pojavljuje se slikovnica *Domaće životinje*, nakladnika Sveučilišne knjižare Franje Župana,

³https://www.google.com/search?q=stare+slikovnice&sca_esv=163d01fde80bd9ad&sca_upv (Pristupljeno: 13.05.2024.)

1885. godine, koja se smatra najstarijom sačuvanom slikovnicom u Hrvatskoj (Majhut, 2013: 21). Tekst za slikovnicu napisao je učitelj Josip Milaković, prema slikama H. Leutemanna (Batinić i Majhut, 2001 : 33). Istovremeno, u Zagrebu se pojavljuje Lavoslav Hartman koji počinje ulagati u ilustracije, kako knjiga tako i časopisa i slikovnica. Smatrao je da su slikovnice važne za razvoj djece rane i predškolske dobi pa je odlučio izlagati svoje slikovnice na slobodno tržište (Majhut, 2013). Objavio je slikovnicu *Domaće životinje i njihova korist* 1863. godine te je u jednoj godini bilo rasprodano cijelo prvo izdanje (Majhut, 2013: 22). Slikovnica nije sačuvana, no opisano je kako su postojale dvije. Jedna slikovnica bila je s dvojezičnim tekstom na hrvatskom i srpskom (i na ćirilici), a druga slikovnica je bila također dvojezična, na hrvatskom i njemačkom (Majhut, 2013: 22). Također, ističe se poučna strana ove slikovnice zbog odmicanja od vjerskih narativa i naglašavanja važnosti životinja i njihovih uloga. Majhut (2013: 22) ističe važnost dvojezičnosti kao edukativnog poticaja za dijete. Hartman je objavio 1864. godine slikovnicu *Mala zvěrnica*, koju moderni kritičari smatraju prvom hrvatskom sačuvanom slikovnicom (Hameršak i Zima, 2015 : 84). Ubrzo nakon toga, pojavljuju se i druge slikovnice. Knjižara Mučnjak i Senfleben je objavila slikovnice: *Priča o Pepeljugi*, *Priča ob obuvenom mačku*, itd. Te slikovnice također nisu sačuvane (Majhut, 2013: 22). Smatra se da se do početka 20. stoljeća u Hrvatskoj objavilo oko 20-ak slikovnica, što je teško dokazati zbog toga što autori nisu otiskivali godinu izdavanja knjige na korice te su ilustracije za te slikovnice uglavnom radili njemački i engleski slikari (Batinić i Majhut, 2001: 36). Prva slikovnica za koju se smatra da je i napisana i ilustrirana od strane hrvatskih autora jest *Sveti Nikola u Jugoslaviji* iz 1922. godine (Majhut, 2013: 22). Slikovnica kroz parodiju objašnjava političku i ekonomsku situaciju tog vremena (Majhut, 2013: 22). Slikovnica *Dječja čitanka o zdravlju* pojavljuje se ubrzo nakon, 1927. godine. Autorica teksta je Ivana Brlić-Mažuranić, a ilustrator Vladimir Karin. Higijenski zavod objavljuje slikovnicu iste godine te je neki izvori smatraju prvom kompletnom hrvatskom slikovnicom (Batinić i Majhut, 2001: 37).

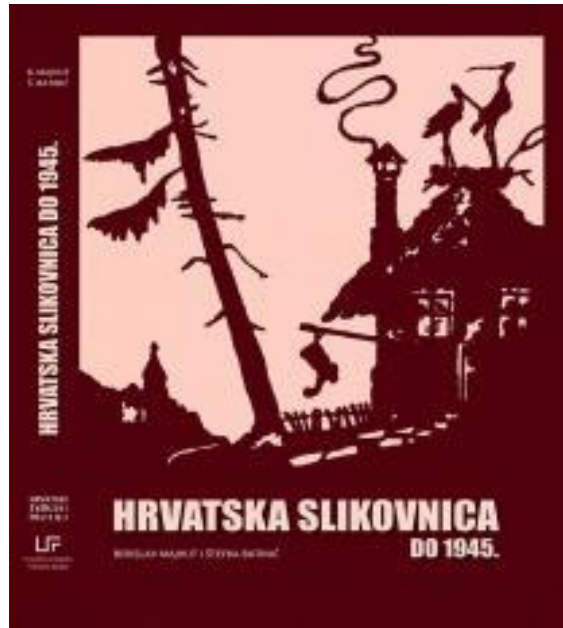
4.1. Zašto su izgubljene prve hrvatske slikovnice?

Autori Štefka Batinić i Berislav Majhut (2001) u studiji *Od slikovnjaka do Vragobe* bavili su se problemom datacije tj. dostupnosti slikovnica, uglavnom do 1945. godine. Može se reći da je izgubljenost velikog broja hrvatskih slikovnica samo rezultat njihove podcijenjenosti, ili doživljaja slikovnice kao igračke (Batinić i Majhut, 2001: 38). Autori Batinić i Majhut su prilikom istraživanja primjetili kako nisu uspjeli doći do više od trećine objavljenih hrvatskih

slikovnica do 1945. godine jer su bile nedostupne tj. izgubljene. Autori su se fokusirali na popis knjiga nakladnika Mučnjaka i Senftlebena koji je objavljen u kalendaru *Danica* 1880. godine. U tom popisu oni uočavaju knjige koje tada prepoznaju kao prve hrvatske slikovnice, pa tako primjećuju da je izgubljena slikovnica *Domaće životinje i njihova korist*, te isto tako *Mala zviernica* i *Abcedar s poučnim stihovima* (Batinić i Majhut, 2001: 40). Daljnjim istraživanjem zaključilo se kako je izgubljeno prva dva desetljeća produkcije hrvatske slikovnice, tj. petnaestak naslova (abecednim redom radi se o sljedećim slikovnicama: *Domaće životinje i njihova korist*. Zagreb: L. Hartman, 1863. [20 stranica teksta]; *Domaće životinje i njihova korist*. Zagreb: L. Hartman, 1864. [22 stranice teksta i 19 slika]; *Mala zviernica*. Zagreb : L. Hartman, 1864. [usporedo je objavljeno nekoliko izdanja ove slikovnice, na različitim jezicima, vjerojatno i pismima, od kojih je jedno danas u posjedu Hrvatskog centra za dječju knjigu pri Gradskoj knjižnici Knjižnica grada Zagreba]; *Milodarke dobroj djeci: nepoderiva slikovnica za malu djecu*. Zagreb: Hartman, 1885.; *Milodarke: slikovnica i pripoviedke iz životinjstva*. Zagreb : Hartman, 1885.; *Milovanka*. Zagreb: Mučnjak i Senftleben, prije 1880.; *Naravoslovni slikovani Ab/e/c/e/dar s poučnim stihovi*. Zagreb: L. Hartman, 1860-ih; *Nova slikovnica za malu djecu*. Zagreb: Mučnjak i Senftleben, prije 1880.; *Priča o crvenoj kapici*. Zagreb: Mučnjak i Senftleben, prije 1880.; *Priča o pepeljugi*. Zagreb: Mučnjak i Senftleben, prije 1880.; *Priča o ružici*. Zagreb: Mučnjak i Senftleben, prije 1880.; *Priča ob obuvenom mačku*. Zagreb: Mučnjak i Senftleben, prije 1880.; *Prva slikovnica za malu djecu*. Zagreb: L. Hartman, 1860-ih; *Slikovana početnica*. Zagreb: L. Hartman, 1860-ih.) (Hameršak, 2014: 60). U to vrijeme na snazi je bio *Tiskovni red* koji je obvezivao autore na jedan tiskani primjerak koji je trebao biti poslan ministarstvu i gradskoj knjižnici (Hameršak, 2014: 60). Nestanak prvih hrvatskih slikovnica može se povezati sa nepoštivanjem zakona autora ili nemarnošću knjižničara u to vrijeme. Slikovnice su se u tadašnjim tiskanim medijima opisivale kao literatura namijenjena za zabavu ili igru, što može biti jedan od razloga nemara prema slikovnicama (Hameršak, 2014: 60).

5. Hrvatska slikovnica do 1945. godine

Gore navedeni naslov poglavlja ujedno je i naslov tiskane knjige od strane „Učiteljskog fakulteta“ u Zagrebu 2017. - „Hrvatska slikovnica do 1945.“ od autora: Berislav Majhut i Štefka Batinić; na *slici broj 3.* prikaz naslovnice knjige. Riječ je o publikaciji za mlade koja u sebi uključuje književnost za djecu i mlade te slikovnice za malu djecu. Ova knjiga, bogato ilustrirana i većeg opsega, vrijedan je doprinos rekonstrukciji korpusa hrvatske dječje slikovnice prije 1945. godine te kao takva nastoji podići svijest o vrijednosti starih dječjih knjiga. U uvodu autori se bave povijesnim tijekom istraživanja slikovnica u Hrvatskoj te potom daju povijesni pregled hrvatske ilustrirane dječje knjige od 1527. godine. U narednim poglavljima autori se bave tekstualnom i likovnom komponentom slikovnica, temama u slikovnicama te ulogom slikovnica u djetinjstvu. Knjiga sadrži izvore, literaturu i kazalo. U razdoblju između dva svjetska rata, izrada, prodaja i čitanost slikovnice doživljavaju vrhunac. Najbolji primjer za to su slikovnice Dinka Chudobe, kojih je bilo preko pedeset, Vladimira Prebega, Zlatka Špoljara i ostalih. Također, dolazi do isticanja hrvatskih ilustratora poput Andrije Maurovića i Vladimira Kirina (Batinić i Majhut, 2001: 37). Tijekom 19. stoljeća u Hrvatskoj se pojavljuju razne vrste slikovnica. Najčešće se mogu podijeliti na: slikovnice bez teksta, slikovnice sa tekstom u stihovima i narativne slikovnice koje su sadržavale više priča ili jednu priču koja je protegnuta kroz cijelu knjigu (Martinović i Stričević, 2011: 43). Slikovnice su uglavnom sadržavale samo realistične ilustracije i tematikom su bile usmjerene na svakodnevni život djeteta (Verdonik, 2015: 8). Slikovnica *Ljubite životinje* autora Josipa Čaklovića, izdana prije 1918. godine, sadržavala je secesijske crteže s jasno izvučenim konturama i plohe čistih boja. Slike nasilja su bile prikazane ekspresionistički, te su za cilj imale educirati djecu o zlostavljanju životinja (Verdonik, 2015: 9). U ovom vremenu autori slikovnica su uglavnom pisali tekst prema gotovim slikama, objašnjavajući svoje viđenje ponuđenih ilustracija i nisu čitateljima davali mogućnost osobnog doživljaja slikovnice (Verdonik, 2015: 8). Sredinom 20. stoljeća, godine pojavljuje se slikovnica – igračka pod nazivom *Koliko je sati?*, gdje su na korici slikovnice kazaljke sata koje se mogu pomjerati i služe učenju kroz igru (Verdonik, 2015: 8). Nekoliko slikovnica koje su bile poznate u to vrijeme su: *Mali raj* autora Augusta Harambašića, *Zlatna knjiga* autora Jovana Jovanovića Zmaja i slikovnica bez naziva autorice Milke Pogačić (Verdonik, 2015: 8).

Slika 3.: Naslovna stranica knjige: Hrvatska slikovnica do 1945. / Berislav Majhut i Štefka Batinić. ⁴

6. Hrvatske slikovnice 20. i 21. stoljeća

„Autorski koncept slikovnice kao i pojam autorstva dječje knjige u punom smislu afirmiraju se tek od 60-ih godina 20. stoljeća“ (Verdonik, 2015: 9). Zbog raznih utjecaja i neznanja o dječjoj književnosti, pedesetih i šezdesetih godina u ilustriranju dječjih knjiga u Hrvatskoj oprobali su se razni umjetnici poput kipara, grafičara, strip – crtača i drugi (Zima, 2013: 31). Netom nakon, Grigor Vitez, urednik i umjetnik potiče raslojavanje ilustratora, te se onda grupiraju na novinske ilustratore i animatore, ilustratore dječjih knjiga i udžbenika i autorske koncepcije slikovnice kao stvaralačkog projekta likovnog umjetnika (Zima, 2013: 31). Grigor Vitez pokrenuo je u Zagrebu dva slikovnička niza u razdoblju od nekoliko godina. Biblioteka Palčićeva knjižnica, pokrenuta vjerojatno oko 1955. godine te je aktivno trajala punih 5 godina. Grigor Vitez je taj slikovnički niz preuzeo iz Slovenije, prevodeći slovenske i druge autore na hrvatski jezik. U ovom nizu od dvadeset i pet knjižica na hrvatskom jeziku primjećuje se kvalitetan odabir priča i ilustracija, uz manji udio crno-bijele ratne literature. U hrvatskom izdanju izdavačko knjižarsko poduzeće Mladost je tiskalo te knjige (Zima, 2013: 32). Drugi niz slikovnica imao je tvrdi uvez i tvrde kartonske stranice, namijenjen najmlađima. U ovom nizu, koji je trajao do 1967. godine, postignut je sklad između bogatih ilustracija autora poput Cvijete Job, Nives

⁴ <https://mvinfo.hr/knjiga/11991/hrvatska-slikovnica-do-1945> (Preuzeto: 17.5.2024.)

Kavurić Kurtović i samog Viteza, te pisaca poput slovenskih autora Lojze Zupanc i Jože Ciuh, te Samuila Maršaka i Slavka Barlovića. Ovaj niz također je uređivao i prevodio Grigor Vitez (Zima, 2013: 32). Osim ovih nizova, Vitez je pokrenuo i uređivao biblioteke poput „Iz priče u priču“ , koristeći višak papira nastao tijekom tiskanja drugih knjiga u Štamparskom zavodu Ognjen Prica. Osmislio je kako djeci pružiti poseban užitak pa je tamo tiskao male knjižice dimenzija 6,6 x 9,3 cm (Zima, 2013: 32). Ideja mu je bila potaknuti djecu na sakupljanje knjižica. Bile su precizno dizajnirane, a ilustrirao ih je Slavko Barlović. Svaka knjižica je imala svoj redni broj, a sama tematika je bila vrlo raznolika. Grigor Vitez je u njima predstavio razne autore iz ondašnje Jugoslavije, ali i Europe. Najpoznatija knjižica je bila *Dva dječaka* autorice Anđelke Martić (Zima, 2013: 32). Važno je spomenuti i ilustratore koji su iznimno doprinijeli razvoju hrvatske slikovnice. Ilustratorica Danica Rusjan ilustrirala je razne slikovnice, a neke najpoznatije *su Ogledalce i Razbojnik sa žutom pjegom*, autora Grigora Viteza. Također. poznati ilustratori dječjih knjiga su: Marsela Hajdinjak, Marijana Jelić, Tomislav Torjanac i ostali (Verdonik, 2015: 15). Prijeloman događaj u važnosti hrvatske slikovnice dogodio se nakon završetka Domovinskog rata, a to je bilo učlanjenje samostalne Hrvatske u međunarodnu udruhu *Board on Books for Young People (IBBY)* (Zima, 2013: 33). Nakon tog događaja događa se lakša promocija hrvatske dječje književnosti na europskom tržištu, a i Hrvatskim umjetnicima se otvaraju vrata ka inspiraciji i novim znanjima (Zima, 2013: 33). Sve to je potaknulo dublje zanimanje i proučavanje hrvatske slikovnice pa je u Zagrebu održan skup 1999. godine pod nazivom *Kakva je knjiga slikovnica*. Netom nakon toga utemeljuje se i nagrada za najbolju slikovnicu pod nazivom *Ovca u kutiji*, a cilj joj je vrednovanje slikovnice kao književno – likovnog visoko vrijednosnog umjetničkog djela (Zima, 2013: 33). Na *Slici 4.* prikazani su neki od naslova slikovnica 20. i 21. stoljeća.

Slika 4.: Prikaz nekih od suvremenih hrvatskih slikovnica⁵

6.1. Posebnosti suvremene slikovnice

Prema suvremenim teoretičarima slikovnice, među kojima se ističe Smiljana Narančić-Kovač, slikovnica kao umjetničko djelo objedinjuje postignuća verbalnih i vizualnih umjetnosti. Slikovnica se razlikuje od ilustriranih knjiga, romana ili zbirki poezije jer njezin dizajn igra ključnu ulogu u posredovanju značenja. To uključuje detalje poput: korica, sloga, tipografije, veličine, rasporeda riječi na stranici, te mnoge druge aspekte koji slikovnicu čine trodimenzionalnim umjetničkim predmetom (Zima, 2013: 33). Stoga čitanje i promatranje slikovnice predstavlja drugačiji proces u odnosu na čitanje romana ili poezije. Čitatelj postaje aktivni sudionik u stvaranju značenjskih slojeva slikovnice, budući da čitanje postaje interaktivan proces, a ne samo linearan kao kod drugih žanrova (Zima, 2013: 33). Nelinearnom načinu čitanja se najviše približava interaktivna i digitalna slikovnica budući da čitatelj može na osoban način doživjeti priču kroz različite radnje i poticaje koje mu sama slikovnica pruža (Zima, 2013: 34). Upravo takve suvremene slikovnice, potiču djecu i čitatelje na različite načine učenja i stvaranje osobnog kritičkog mišljenja. Prema Smiljani Narančić Kovač (2015: 7), suvremenu hrvatsku slikovnicu karakterizira relativno mali broj stranica, specifično čitateljstvo, vizualno – verbalni diskurs i sama trodimenzionalnost. Važno je spomenuti kako u suvremenim

⁵ <https://www.djecolakunoc.com.hr/3-6/nisi-ruzno-pace/> (Preuzeto: 13.5.2024.)

slikovnicama ilustracije ne služe samo kao objašnjenje teksta, već se mogu promatrati i samostalno i donosi dublja značenja same priče (Narančić Kovač, 2011: 19-20). Tematika suvremene hrvatske slikovnice je promijenjena u odnosu na tradicionalne slikovnice. Nije popularno prikazivati skladan i harmoničan život uz životinje, već se teme vezuju uz disfunkcionalnost obitelji, nasilje, emocije, jednoroditeljske obitelji i sl. Postoje i slikovnice sa svakodnevnim temama poput učenja slova, brojeva i boja, no nisu jedine koje su na tržištu. Dolazi do pojave novih vrsta slikovnica poput terapijskih, koje djeci objašnjavaju vrste emocija i pomažu im otkriti načine nošenja s istima. Pojavljuju se i problemske slikovnice koje na prilagođen način, uz suradnju pedagoga, psihologa i pedijatra, djeci objašnjavaju situacije vezane uz razne bolesti i invaliditete, svakodnevne dječje probleme, higijenske navike i sl. Hrvatski autori koji se bave pisanjem problemskih slikovnica jesu Sanja Pilić, Dubravka Maleš, Željka Horvat Vukelja i dr.

6.2. Predstavnici suvremenih slikovnica u Hrvatskoj

Neki od književnika koji se svrstavaju u predstavnike slikovnice u suvremenom dobu su: Silvija Šesto, Tatjana Gjurković, Tea Knežević, Sunčana Škrinjarić, Božidar Prosenjak, Sanja Lovrenčić, Svjetlan Junaković i ostali.

Silvija Šesto⁶ je rođena 1962. godine u Zagrebu. Njene najpoznatije slikovnice za djecu su: *Motorne tratinčice*, *Koko se vratio*, *Željko i 3 rode*, *Baltazar mora spasiti more*, *O devama i velikom srcu Đurđevca* i ostale. Slikovnica *Motorne tratinčice* je 2017. godine ušla u uži izbor za nagradu Ovca u kutiji, za najbolju hrvatsku slikovnicu. Važno je spomenuti kako se slikovnica bavi temom ekologije, a ilustracije podsjećaju na dječje crteže prožete bojama prirode. Slikovnica ima tvrdi uvez i 50 stranica što je više od prosjeka u suvremenim slikovnicama.

Tatjana Gjurković⁷ i Tea Knežević su stručnjakinje psihoterapije i autorice slikovnica za djecu. Njihovi poznati naslovi su: *Čuvam prirodu jer znam koliko mi daje*, *Kornjača se osjeća razočarano*, *Razumijem te i nudim ti pomoć*, *Majmunica se osjeća posramljeno* i ostale. Većina ovih slikovnica se koristi u kao terapijske slikovnice jer se uglavnom bave emocijama i nošenju s istim. Kroz razne likove, djece i životinja, pokušava se objasniti najbolji način

⁶ (<http://www.hdkdm-klubprvihpisaca.hr/sesto-silvija/>) (Preuzeto: 12.5.2024.)

⁷ (<https://centarproventus.hr/o-nama/>) (Preuzeto: 3.5.2024.)

podnošenja frustracija i neugodnih emocija što je iznimno bitno za dijete. Slikovnice su prepune ilustracija životinja koje su realno i živopisno prikazane, te sadrže meki uvez i oko 20-ak stranica teksta i slika.

Sunčana Škrinjarić⁸ bila je poznata autorica raznih romana i priča za djecu te slikovnica. Njene najpoznatije slikovnice jesu: *Zimska bajka*, *Tri jabuke s bakina ormara*, *Gospođica Neću* i ostale. Slikovnica *Gospođica Neću* govori o djevojčici Mini i njenom svakodnevnom životu u kojem odbija napraviti bilo što što joj netko naredi. Bavi se svakodnevnom dječjom životnom situacijom i nudi mogućnost rješenja problema. Ilustracije su realne i obojane blagim bojama. Slikovnica ima tvrdi uvez i 28 stranica.

Božidar Prosenjak⁹ je poznati hrvatski autor koji je objavio četrdesetak knjiga za djecu i odrasle. Primio je nagradu Ovca u kutiji za najbolju dječju slikovnicu 2004. i 2005. godine. Nagradu je osvojila slikovnica *Golub i sokol*. Slikovnica za glavne likove ima životinje te kroz prikaz života dviju ptica govori o slobodi i vjernosti. Slikovnica ima 33 stranice ispunjene tekstem i ilustracijama za koje je zaslužna Ivana Guljašević. Također, neke od poznatih slikovnica autora Božidara Prosenjaka su: *Domaća zadaća*, *Violinistica*, *Miš* i ostale.

Sanja Lovrenčić¹⁰ je hrvatska književnica i prevoditeljica. Autorica je nekolicine slikovnica sa neuobičajenim motivima, kao što su motivi iz svjetske i domaće folkorne baštine. Popularni naslovi slikovnica jesu: *Crtež ispod bora*, *Kako je dobro sa svim tim životinjama*, *Šest šetnji Slave Raškaj* i ostale. Slikovnica *Šest šetnji Slave Raškaj* ispunjena je tekstem koji govori o stvaralaštvu poznate umjetnice Slave Raškaj, ilustracije koje prate tekst, likovna djela same umjetnice o kojoj je slikovnica te njena biografija. Slikovnica je edukativnog karaktera te sadrži 60 stranica i tvrdi uvez.

Svjetlan Junaković¹¹ je hrvatski umjetnik koji se bavi ilustracijom, crtežom i skulpturom. Tijekom svog dosadašnjeg stvaralaštva objavio je dvanaest autorskih slikovnica. Neke od njih su: *Ljubav spašava živote*, *Kroko Kanal*, *Velika knjiga portreta*, *Nikola Tesla – snovi koji su nam donijeli struju* i ostale. Kroz slikovnicu o Nikoli Tesli ispričan je njegov život, snovi i otkrića velikog znanstvenika, jezikom koji je razumljiv i zanimljiv najmlađima. Slikovnica ima

⁸ (<https://www.knjizevnost.hr/suncana-skrinjarić/>) (Preuzeto: 3.5.2024.)

⁹ (<https://www.lektire.hr/autor/bozidar-prosenjak/>) (Preuzeto: 3.5.2024.)

¹⁰ (<http://www.sanja-lovrencic.com/>) (Preuzeto: 7.5.2024.)

¹¹ (<https://www.junakovic.art/about.php>) (Preuzeto: 8.5.2024.)

edukativnu svrhu te je krase objektivne i realne ilustracije uz korištenje par osnovnih boja. Slikovnica sadrži 28 stranica i tvrdi uvez.

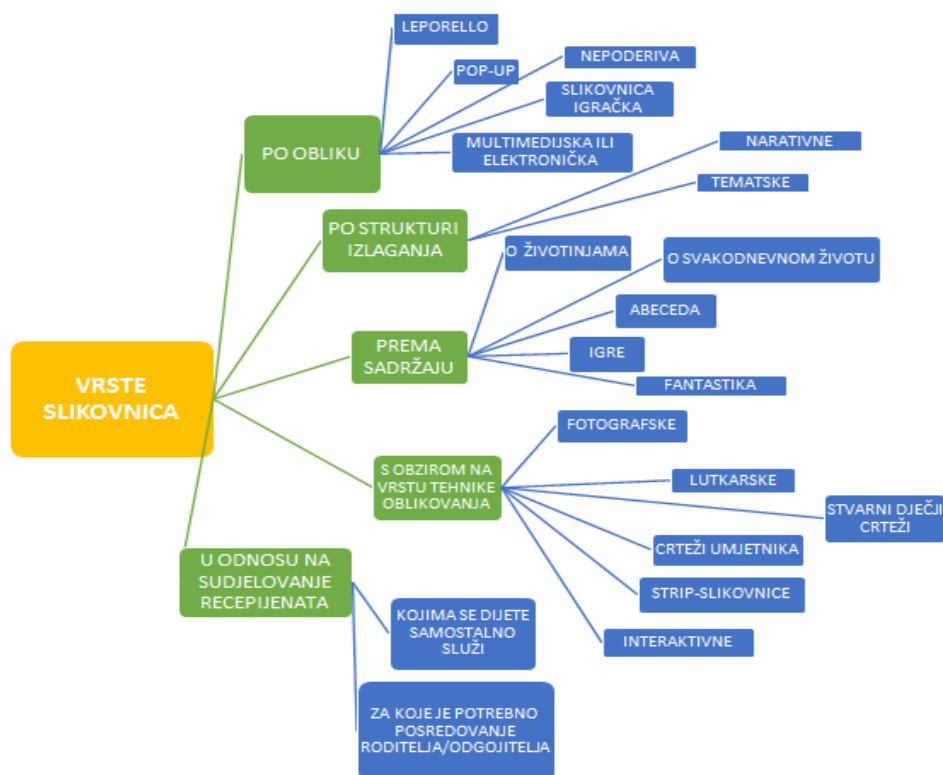
6.3. Tematski krug suvremenih slikovnica

Prema autorima Batinić i Majhut (2017: 317-318) religiozne teme i abeceda su bili glavni motivi u stvaranju hrvatskih slikovnica dugi niz godina. Na to su se dodavali i motivi životinja, prometa i ostalo. Vremenom su slikovnice postajale važnije i općeprihvaćenije u društvu kao važan alat pri odgoju djeteta, pa su tako i teme samih slikovnica postajale važnije i ozbiljnije. Ranije spomenuta slikovnica *Nikola Tesla – snovi koju su nam donijeli struju* je klasičan primjer tematike suvremene slikovnice. Slikovnica obuhvaća povijesnu tematiku prikazanu kroz jezik i ilustracije razumljive djeci. Slikovnica je prepuna nacрта, skica, formula i „nereda“ baš kako bi djeca shvatila Nikolu Teslu kakav je bio uistinu. Kroz cijelu slikovnicu provlači se ilustrirani lik Nikole Tesle te je odnos teksta i slike u slikovnici simetričan. Također, česta tematika koja se provlači kroz suvremene slikovnice jest svemir. Slikovnica *Veliko putovanje Malog globusa* spada u astronomske slikovnice jer govori o planetima, nazivima planeta i ostalo. Slikovnica je osmišljena tako da djeci približi planete, svemir i astronomska otkrića. Također, sama priča u slikovnici govori o prijateljstvu.

7. Tematska podjela i vrste slikovnica

U sadašnjosti postoji velik broj različitih vrsta slikovnica te stoga postoje i razne podjele i vrste slikovnica. Na tržištu se mogu pronaći glazbene slikovnice, reljefne slikovnice, digitalizirane slikovnice, slikovnice s tvrdim ili mekim koricama, slikovnice sa tankim ili debelim listovima, slikovnice za djecu od 0-2 godine, slikovnice za djecu starije od 3 godine i slično. Autorice Martinović i Stričević (2011: 51) spominju podjelu slikovnica na problemske, spoznajno – pojmovne i umjetničke slikovnice za najmlađe. Matulka (2008) predlaže podjelu slikovnica na: slikovnice za čitače, slikovnice koje se vezuju uz određeni koncept, slikovnice u digitalnom formatu, slikovnice igračke i slikovnice u stihovima. U određenim literaturama se spominju razne podjele slikovnica te je stoga važno napomenuti kako ne postoji određena podjela koje se svi pridržavaju. Najširu podjelu slikovnica donose Majhut i Zalar (2008), te se po njima slikovnice dijele s obzirom na oblik, strukturu izlaganja, sadržaj, likovnu tehniku i sudjelovanje recipijenta. Slikovnice po obliku podijeljene su na leporello, nepoderive, pop – up slikovnice, slikovnice igračke i multimedijske slikovnice (Martinović i Stričević, 2011: 51). U

predškolskim ustanovama najčešće su primjetne pop – up slikovnice, sa trodimenzionalnim dodatcima koji se pojavljuju prilikom listanja slikovnice, te su upravo zbog toga iznimno zanimljive djeci. Prema strukturi izlaganja slikovnice se mogu podijeliti na tematske i narativne (Martinović i Stričević, 2011: 51). Podjelu slikovnica prema sadržaju je nemoguće definirati zbog preširokog opusa tema koje se pojavljuju u dječjim slikovnicama. Najčešće teme koje se prikazuju u slikovnicama su uglavnom životinje, slova, dječje igre i svakodnevni problemi, higijenske navike, hrana i slično (Martinović i Stričević, 2011: 51). Prema likovnoj tehnici slikovnice se mogu podijeliti na lutkarske, fotografske, slikovnice stvarnih dječjih crteža, slikovnice crteža umjetnika, strip – slikovnice i interaktivne slikovnice (Martinović i Stričević, 2011: 51). Slikovnice sa stvarnim dječjim crtežima su uglavnom djeci iznimno privlačne zbog osjećaja važnosti i izgradnje samopouzdanja. Posljednja podjela se odnosi na sudjelovanje recipijenta, te ona naglašava postojanost slikovnica koje djeca mogu koristiti samostalno i za koje im je potrebno posredovanje odrasle osobe (Martinović i Stričević, 2011: 51). Sve je veća pojava i elektroničkih slikovnica te je prva u Hrvatskoj *Slonić Oscar* (Martinović i Stričević, 2011: 51). Dolje niže na *Slici 5.* prikazana je jedna podjela „vrste slikovnica“.

Slika 5.: Vrste slikovnica prema B. Majhut i D. Zalar (2008)¹²

7.1. Spoznajno – pojmovne slikovnice

Spoznajno – pojmovne slikovnice djeci omogućavaju učenje, razvijanje i spoznaju vlastitih kompetencija. Zbog svoje svrhe često se nazivaju i edukativne slikovnice (Martinović i Stričević, 2011: 54). Cilj je ovakvih slikovnica je upoznati dijete sa životinim znanjima, početnim predčitalačkim i čitalačkim vještinama, matematičkim kompetencijama, prirodom i društvom koje ga okružuje te pružiti djetetu svojim postojanjem edukativno-odgojno ulogu (Crnković i Težak, 2002: 91-123). U ovu vrstu slikovnica uglavnom se svrstaju slikovnice o životinjama, matematičke slikovnice, slikovnice o raznim ljudskim djelatnostima i sl.. Primjer hrvatske edukativne slikovnice može biti slikovnica *Plavi slavuj*, autorice Manuele Vladić-Maštruko, koja govori o slavuju i njejoj sposobnosti pjevanja. Također, zbir slikovnica *Mrljek i Prljek* autorice Jelene Pervan, također se smatraju edukativnim slikovnicama jer kroz šaljive likove i situacije djecu uče o higijeni.

¹² <https://www.predskologija.com/slikovnica-svrha-vrste-i-funkcije/> (Preuzeto: 13.5.2024.)

7.2. Problemske slikovnice

Problemske slikovnice se vežu uz problemske situacije s kojima se dijete susreće u svom svakodnevnom životu kao što pokazuju neki naslovi sa *slike broj 6*. Djetetove problemske situacije se uglavnom odnose na osjećaje, vlastita ponašanja i vršnjačka ponašanja, prihvaćanje i privrženost s roditeljima i zajednicom, nošenje/nenošenje sa frustracijama i sl. Autor Čičko (2008: 17) naglašava kako ne postoji životna situacija koja može biti toliko lijepa ili toliko teška, a da se o njoj ne može progovoriti riječima ili slikom. Na problemske slikovnice se gleda vrlo ozbiljno, jer je važno djetetu ponuditi izbor i optimalna rješenja za situacije koje ga muče. Pri stvaranju jedne problemske slikovnice važna je uključenost odgajatelja, pedagoga, psihologa i pedijatra te ilustratora, kako bi se sagledala mišljenja iz različitih perspektiva (Martinović i Stričević, 2011: 41). Primjer hrvatske problemske slikovnice je slikovnica *Mama, sanjala sam da mirišem cvijeće* autorice Dubravke Šimunović. Slikovnica u centar zbivanja stavlja djevojčicu koja boluje od astme. Prilikom jednog od napadaja astme, mama djevojčici objašnjava šest pravila koja treba zapamtiti kako bi se što lakše nosila sa svojom bolešću. Također, ilustracije su jasne i pružaju konkretne upute o bolesti i postupcima koji se trebaju poštivati. Slikovnica je namjenjena bolesnoj djeci kako se ne bi osjećala usamljeno, ali isto tako i drugoj djeci kako bi se znali ponašati u prisutnosti osobe koja ima astmu.

Slika 6.: Primjeri problemskih slikovnica¹³

7.3. Terapeutske slikovnice

Terapeutske slikovnice se mogu definirati kao slikovnice koje govore o osjećajima. One pomažu djeci razumjeti vlastite i tuđe emocije te potiču ih na izgrađivanje emocionalne inteligencije. Najpoznatije hrvatske autorice terapeutskih slikovnica su Tatjana Gjurković i Tea Knežević, koje su izdale mnoštvo slikovnica. Glavni likovi u njihovim slikovnicama su životinje koje proživljavaju svakodnevne ljudske emocije. Neki od naslova su: *Lisica je naučila da sreća stanuje u srcima*, *Kad je ljuta vjeverica ne sluša*, *Ježić je tužan jer nije pobedio u igri*, *Slonicu je strah vikanja i kazne* itd.

7.4. Digitalna slikovnica

Autor Štefančić (2000: 96) ističe kako je digitalna slikovnica, jednaka kao i obična slikovnica, samo ima dodatne elemente poput glazbe, zvučnih signala ili glasa pripovjedača, koji mogu samo povećati dječji interes za slikovnicom. Također, naglašava važnost upoznavanja djeteta i

¹³ <https://evenio.hr/proizvod/slikovnice/mrljek-i-prljek-hit-serija-slikovnica-o-higijeni/> (Preuzeto: 13.5.2024.)

s tradicionalnom i s digitalnom slikovnicom kako bi ga upoznali s postojećim materijalima i omogućili mu pravo izbora. Osim što potiču razvoj predčitalačkih i čitalačkih vještina i aktivno slušanje, omogućuju djeci i razvoj početnih informatičkih vještina. „Pojavom multimedijalne slikovnice (ili elektronske knjige) djetetu novog vremena zapravo samo proširujemo sadržaje i odgovaramo na njegov zahtjev, istovremeno ne dirajući u knjigu i knjižnicu kakve ih poznajemo.“ (Štefančić, 2000: 96). Prva digitalna slikovnica koja se pojavila u Hrvatskoj jest slikovnica *Slonić Oscar* koja se može preuzeti preko aplikacije na mobilnim uređajima. Slikovnica je ponuđena na hrvatskom i engleskom jeziku te ima opciju pozadinske glazbe, uklanjanja teksta te samo pregled ilustracija te igru s interaktivnim dijelovima na svakoj stranici slikovnice.

8. Slikovnica u kontekstu njene funkcionalnosti

Slikovnica ima važnu funkciju u djetetovom odgoju i obrazovanju. Osim što služi za poticanje početnih predčitalačkih i čitalačkih vještina, slikovnica je važna pri razvoju mašte, učenju o emocijama, razvoju socijalnih vještina i sl. Kako se dolazilo do saznanja o važnosti slikovnice, tako su se počele pojavljivati slikovnice sa različitim funkcijama koje su za cilj imale određeno područje djetetova razvoja. Prema Čačko (2000 : 15-16) postoji 5 funkcija slikovnica: informacijsko – odgojna, estetska, spoznajna, iskustvena i zabavna funkcija. Budući da Čačko nije naglasio važnost lingvističke funkcije slikovnice, Martinović i Stričević (2011 : 53) navedenim funkcijama pridodale su i govorno – jezičnu kako je to pokazano na *Slici 7*.

Slika 8.: Grafički prikaz funkcija slikovnica prema: Čačko (2002) i Nikolajeva (2003)¹⁴

8.1. Informacijsko – odgojna funkcija slikovnice

Čitajući, gledajući, listajući ili slušajući slikovnicu dijete upoznaje svijet oko sebe. Likovi u slikovnicama su uglavnom djeca koja se susreću sa svakodnevnim dječjim dilemama pa se kroz slikovnicu dijete uči o rješavanju tih problema, o promišljanju i kritičkom razmišljanju. Također, slikovnice su često poučne i govore o svakodnevnim ljudskim navikama koje dijete treba usvojiti, kao što su higijenske navike, svakodnevni pozdravi i sl. Sve to upućuje na primanje općenitih i odgojnih informacija kroz slikovnicu (Čačko, 2000: 15).

8.2. Estetska funkcija slikovnice

Estetska funkcija je bitna za razvoj djetetove likovnosti, kreativnosti, osjećaja za lijepo i osjećaja za umjetnost. Sama estetika slikovnice je važna pri privlačenju djeteta, a i kasnijim održavanjem interesa za tu istu slikovnicu, pogotovo za djecu koja ne znaju čitati. Važan je

¹⁴ <https://www.predskologija.com/slikovnica-svrha-vrste-i-funkcije/> (13.5.2024)

odabir boja i jasnih ilustracija, realnih ili nerealnih, kako bi slikovnica bila što duže zanimljiva većem broju djece. Kada dijete primjeti estetski kvalitetnu slikovnicu, ona u njemu može potaknuti razvoj kvalitetnog umjetničkog ukusa (Čačko, 2000: 16).

8.3. Spoznajna funkcija slikovnice

Dijete je okruženo novim znanjima i iskustvima svakodnevno u raznim situacijama, pa tako i kroz slikovnicu. Slikovnica djetetu može pružiti mnoštvo novih znanja i spoznaja, ali također mu može služiti i pri provjeri već postojećih znanja. Kroz tematiku slikovnice dijete se može zainteresirati za novo područje u kojem će razvijati svoju spoznaju i pronaći odgovore za pitanja koja postavlja (Čačko, 2000: 15).

8.4. Iskustvena funkcija slikovnice

Slikovnica djetetu pruža nova iskustva. Iznimno pomaže djetetu da se socijalizira, kako s roditeljima, vršnjacima i odgojiteljima, tako i sa širom zajednicom. Kroz čitanje slikovnice dijete stječe iskustvo privrženosti s roditeljima koje je iznimno važno za daljnji razvoj socijalnih i emocionalnih vještina. Također, postoje slikovnice raznih tematika koje mogu upoznati dijete sa različitim običajima, tradicijama i načinima života. Dijete koje živi u planinskom području kroz slikovnicu može naučiti mnogo toga o moru, morskim životinjama, ponašanju na plaži i sl., te tako stječe važno iskustvo kojim se može koristiti u budućem vremenu (Čačko, 2000: 15-16).

8.5. Zabavna funkcija slikovnice

Zabavna funkcija slikovnice je jednako važna kao i ostale funkcije. Potrebno je da je slikovnica zabavna jer najčešće uči kroz igru. Važno je napomenuti da se kroz predškolski odgoj i obrazovanje učenje ne događa sjedeći u klupi, već se ono događa na stotine načina, a jedan od njih je i slikovnica. Kako bi se dogodilo nenamjerno, spontano učenje važno je da slikovnica bude zabavna (Čačko, 2000: 17).

8.6. Govorno – jezična funkcija slikovnice

Pismenost se razvija od djetetova rođenja jer se auditivna osjetljivost razvija od prvih dana, a ona je iznimno bitna za razvoj govora i čitanja. Ključni čimbenici za razvoj rane pismenosti su model odrasloga, poticaji odrasloga i količina izloženosti odgovarajućim materijalima za čitanje (Stričević, 2006: 4-13). Ističe se kako je slikovnica oduvijek bila prvi čitateljski materijal s kojim se dijete susreće te koji je poticao razvoj čitanja i pisanja. Dijete kroz slikovnicu može naučiti prepoznati slova, brojeve, interpunkcijske znakove i sl. Također, dijete uz slikovnicu može razvijati aktivno slušanje i širiti vlastiti vokabular novim riječima (Martinović i Stričević, 2011 : 40-41).

9. Baby Lasagna i njegov jednooki mačak Stipe

Kao posebnost ovoga rada, a sukladno ranije spominjanoj suvremenosti slikovnica, dolje niže donosi se kratki prikaz jedne slikovnice, *Slika broj 8.*, koja je proizišla iz stvarnog životnog iskustva jedne osobe Marka i jednog mačka Stipe.

Budući da je Baby Lasagna nastupio na finalu Eurovizije s pjesmom Rim Tim Tagi Dim važno je spomenuti njegovu ljubav prema mačkama koje su mu bile najveća inspiracija. Upravo u spomenutoj slikovnici glazbenik Marko otkriva kako se u te stihove upleo i njegov mačak Stipe, jednooki ljubimac.

Cijela je slikovnica ispričana kroz perspektivu mačka Stipe, njegov doživljaj Markove avanture, od nastanka pjesme Rim Tim Tagi Dim do odlaska na Euroviziju. Stipe je nadahnuće Baby Lasagni u pisanju hit-pjesme i neodoljiva podrška uz mačke Gertrudu i Branku. Svaka mačka, kao i Stipe, oblikovani su u slikovnici prema stvarnim karakteristikama, a najmlađi kroz njih uče o podršci, ustrajnosti, zajedništvu i prijateljstvu.

Za ovom unikatnom i jedinstvenom pričom iskazan je izniman interes iz čitavog svijeta.

Slika 8.: Trenutno najtraženija slikovnica Beby Lasagna i mačak Stipe u prodaji je nakon finala¹⁵

Jasna je poruka ovoga događaja da slikovnica kao takva i u suvremenom društvu i te kako ima svoje mjesto i ulogu. Naravno, slikovnice nisu samo za malu djecu već i odrasle. Svaka slikovnica osim onih svojih pozitivnih i odgojnih poruka za djecu može i sadržati univerzalne poruke za odrasle kao što je prijateljstvo, požrtvornost, ustrajnost, jednom riječju dobrota, biti dobar bez obzira na dob i stas!

¹⁵ <https://www.index.hr/magazin/clanak/trenutno-najtrazenija-slikovnica-baby-lasagna-i-macak-stipe-u-prodaji-je-nakon-finala/2563854.aspx> (Preuzeto: 18.5.2024.)

10. ZAKLJUČAK

Dijete nikad nije premalo za slikovnice i knjige. Ne dati mu knjigu dok ne nauči čitati isto je što i ne pričati mu dok ne nauči govoriti. (Penelope Leach)

U suvremenom dobu, djeca su okružena raznim primjerenim i neprimjerenim informacijama iz svoje okoline. Slikovnica je primjeren i kvalitetan medij koji djetetu može prenijeti razne informacije primjerene njegovoj dobi, stoga je važno djecu okružiti kvalitetnim slikovnicama. Kako se i prikazalo u radu, slikovnice su se kroz prošlost mijenjale i napredovale u raznim područjima. U prošlosti su rijetko kada bile izvorne te su se koristile u komercijalne svrhe, što je značilo da su gubile na svom značaju. Prilikom stvaranja hrvatskih slikovnica uglavnom su se koristile inozemne ilustracije te se tekst u slikovnicama oblikovao prema njima. Danas je primjetan velik broj ilustratora i autora u Hrvatskoj koji stvaraju slikovnicu od početka. Također, u prošlosti slikovnice nisu pokrivale široku tematiku već je bilo nekoliko tema poput domaćih životinja, abecede i sl. koje su pokrivale svu tematiku dječje književnosti. Danas pak slikovnice se bave raznim temama, poput obiteljskog nasilja, bolesti, zaštite okoliša i sl. Sve to se dogodilo zbog napretka pedagogije i psihologije koje su naglasile važnost slikovnice kao odgojnog alata i prikazale dječje potencijale koji mogu podnijeti više od nabiranja jednostavnih predmeta. Kako bi djeci pružili pozitivno iskustvo susreta sa slikovnicom, važno je pustiti ih da samostalno okreću stranice, da se tekst čita kroz rimu ili da se pjeva i da se dijete uključuje u priču, bilo pitanjima bilo komentarima i sl. Republika Hrvatska trenutno posjeduje mnoštvo kvalitetnih slikovnica i autora. Također, Ministarstvo kulture u Hrvatskoj nastoji poduprijeti i financirati aktivnosti u području nakladništva i knjižarstva dječje književnosti, a to su : potpore izdavanja knjige, financiranje književnih manifestacija i sajмова te otkup knjiga za narodne knjižnice. Uz to, postoje razni internetski blogovi i stručne smjernice koje mogu pomoći roditeljima i odgajateljima odabrati kvalitetnu slikovnicu za njihovu djecu. Iako situacija nije uvijek bila dobra, iako su izgubljene skoro sve prve hrvatske slikovnice, trenuti književnici i ilustratori unose pozitivno ozračje i svojim radom obećavaju lijepu budućnost za hrvatsku slikovnicu.

11. LITERATURA

1. Batinić, Š.; Majhut, B. Počeci slikovnice u Hrvatskoj // U: Kakva je knjiga slikovnica: zbornik / priredila Ranka Javor. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2000. str. 23-36.
2. Batinić, Š.; Majhut, B. Od slikovnjaka do vragobe: hrvatske slikovnice do 1945.: Hrvatski školski muzej, Zagreb, od 27. ožujka do 15. travnja 2001. Zagreb: Hrvatski školski muzej, 2001. str. 18-82.
3. Crnković, M.; Težak, D. Povijest hrvatske dječje književnosti od početka do 1955. godine. Zagreb: Znanje, 2002. str. 15
4. Čačko, P. Slikovnica, njezina definicija i funkcije // U: Kakva je knjiga slikovnica: zbornik / priredila Ranka Javor. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2000. str. 12-16.
5. Čičko, H. Dva stoljeća slikovnice. // U: Kakva knjiga je slikovnica: zbornik / priredila Ranka Javor. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2000. str. 17-20.
6. Hameršak, M. Zašto su izgubljene prve hrvatske slikovnice? Dječja književnost između knjige i igračke. // Etnološka istraživanja. 18/19(2014), str. 57-75. Preuzeto: <https://hrcak.srce.hr/133471> (17.5.2024.)
7. Hameršak, M.; Zima, D. Uvod u dječju književnost. Zagreb: Leykam International, 2015. str. 164.
8. Kalinić Lebinec, D. Kako prepoznati kvalitetnu slikovnicu. Medijska pismenost.hr, 2018. Preuzeto: <https://www.medijskapismenost.hr/kako-prepoznati-kvalitetnu-slikovnicu> (27.4.2024.)
9. Majhut, B.; Zalar, D. Slikovnica. U: Hrvatska književna enciklopedija. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2008.
10. Majhut, B. Počeci hrvatske slikovnice. // Dijete, vrtić, obitelj: časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima. 19, 71(2013), str. 20-22. Preuzeto: <https://hrcak.srce.hr/145409> (27.4.2024.)
11. Martinović, I.; Stričević, I. (2011). Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu. Libellarium, 4(1), 39-63. Preuzeto: <https://hrcak.srce.hr/92392> (1.5.2024.)

12. Matulka, D. I. (2008). A picture book primer: Understanding and using picture books. Boston, MA: Greenwood Publishing Group.
13. Narančić Kovač, S. Jedna priča i dva pripovjedača: pripovjedne perspektive u dvojneme diskursu suvremene slikovnice: doktorska disertacija. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, 2011. str. 19-20.
14. Narančić Kovač, S. Jedna priča - dva pripovjedača: slikovnica kao pripovijed. Zagreb: Artresor naklada, 2015. str. 7.
15. Štefančić, S. Multimedijalna slikovnica // U: Kakva je knjiga slikovnica: zbornik / priredila Ranka Javor. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2000. str. 83-96.
16. Štefančić, S. Multimedijalna slikovnica // U: Kakva je knjiga slikovnica: zbornik / priredila Ranka Javor. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2000. str. 83-96.
17. Verdonik, M. Slikovnica - prva knjiga djeteta: nastavni materijal. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2015. str. 18. Preuzeto: http://www.ufri.uniri.hr/files/nastava/nastavni_materijali/Verdonik_Predavanja_za_we_b_SPKD.pdf (1.5.2024.)
18. Zima, D. (2013). Stogodišnjica romana. Hrvatska revija, 13, 20-26. Tema broja: 100. obljetnica Čudnovatih zgoda šegrta Hlapića.

Popis ilustracija

1. <https://shop.skolskaknjiga.hr/nisi-ruzno-pace.html> (Preuzeto: 13.5.2024.)
2. https://www.google.com/search?q=stare+slikovnice&sca_esv=163d01fde80bd9ad&sc_a_upv (Preuzeto: 13.05.2024.)
3. <https://mvinfo.hr/knjiga/11991/hrvatska-slikovnica-do-1945> (Preuzeto: 17.5.2024.)
4. <https://www.djecolakunoc.com.hr/3-6/nisi-ruzno-pace/> (Preuzeto: 13.5.2024.)
5. <https://www.predskologija.com/slikovnica-svrha-vrste-i-funkcije/> (Preuzeto: 13.5.2024.)
6. <https://evenio.hr/proizvod/slikovnice/mrljek-i-prljek-hit-serija-slikovnica-o-higijeni/> (Preuzeto: 13.5.2024.)
7. <https://www.index.hr/magazin/clanak/trenutno-najtrazenija-slikovnica-baby-lasagna-i-macak-stipe-u-prodaji-je-nakon-finala/2563854.aspx> (Preuzeto: 18.5.2024.)

SAŽETAK

Slikovnica, kao integralni dio dječje literature i odgoja, odigrala je značajnu ulogu u oblikovanju mladih umova kroz stoljeća, pružajući ne samo zabavu, nego i važne edukativne sadržaje. Cilj je rada prikazati povijesni razvoj slikovnice u Hrvatskoj te se kroz njega razmatraju prvi primjeri slikovnica u Hrvatskoj, koji sežu još od 19. stoljeća, kada su slikovnice bile rijetkost i uglavnom su se sastojale od jednostavnih ilustracija s minimalnim tekstom. Posebno se ističe razdoblje 20. stoljeća kada su slikovnice doživjele transformaciju, s bogatijim ilustracijama i složenijim pričama koje su odražavale socijalne i kulturne promjene u društvu. Slikovnice su postale sredstvo za odgoj, učenje i prijenos kulture, s osobitim obzirom na moralne i etičke vrijednosti koje su važne za razvoj djeteta. Također, u radu se razmatraju i tematske podjele suvremenih slikovnica, od edukativnih, problemskih, pa do terapijskih, koje djeci pomažu u razumijevanju i izražavanju emocija. Metodom deskripcije slikovnica je prikazana kao ključan alat u rukama odgojitelja i roditelja za razvoj rane pismenosti, jezičnih vještina, te socijalnih i emocionalnih kompetencija djece. Radom se naglašava važnost slikovnice u suvremenom obrazovanju i odgoju te u tom kontekstu završava refleksijom o budućnosti slikovnice kao medija koji evoluirao u korak s tehnološkim napretkom, ali zadržava svoju temeljnu funkciju u djetetovom obrazovanju i razvoju.

Ključne riječi: dječja književnost, slikovnica, razvoj hrvatske slikovnice, odgoj

SUMMARY:

Picture books, as an integral part of children's literature and education, have played a significant role in shaping young minds through the centuries, providing not only entertainment but also important educational content. The work begins with an introduction to the definition of picture books, their basic characteristics, and their evolution through history. It examines in detail the first examples of picture books in Croatia, dating back to the 19th century, when picture books were rare and generally consisted of simple illustrations with minimal text. The paper particularly highlights the period of the 20th century when picture books underwent a transformation, with richer illustrations and more complex stories reflecting social and cultural changes in society. Picture books became a means of education, learning, and cultural transmission, with a special emphasis on moral and ethical values that are important for a child's

development. Additionally, the paper discusses the thematic divisions of modern picture books, from educational and problem-solving to therapeutic ones, which help children in understanding and expressing emotions. The work emphasizes how picture books remain a crucial tool in the hands of educators and parents for the development of early literacy, language skills, and social and emotional competencies in children, highlighting the importance of picture books in contemporary education and upbringing. The paper concludes with a reflection on the future of the picture book as a medium that evolves in step with technological progress but retains its fundamental function in a child's education and development.

Key words: children's literature, picture book, development of the Croatian picture books, education

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Lea Radić, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e prvostupnika/ce Ranog i predškolskog odgoja ^{1 obrazovanja}, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 9.7.2024.

Potpis

Lea Radić

Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)

Student/ica: Tea Radić
Naslov rada: PREGLED POVIJESNOG RAZVOJA
HRVATSKE SLIKOVNICE
Znanstveno područje i polje: DRUŠTVENE ZNANOSTI, DJEČJA KNJIŽEVNOST
Vrsta rada: ZAVRŠNI RAD

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
DOC. DR. SC. TEA FEREA VIDOVIĆ - SCHREIBER

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
DOC. DR. SC. TEA TEREZA VIDOVIĆ SCHREIBER
NASL. ASISTENT SANJA BALIĆ
IZV. PROF. DR. SC. HELENA DRAGIĆ

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uredenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN br. 119/22).

Split, 9.7.2024.

Potpis studenta/studentice: Tea Radić

Napomena:

U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu.